

**ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА ДОСЯГНЕННЯ ФУНДАТОРА
СУЧАСНОГО УКРАЇНОЗНАВСТВА ПЕТРА КОНОНЕНКА****Юрій ФІГУРНИЙ**

orcid.org/0000-0002-6463-0920

кандидат історичних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник

НДІ українознавства КНУ імені Тараса Шевченка

email: ukr.etnolog_fus@ukr.net

Анотація. Осмислено життєвий шлях та досягнення фундатора сучасного українознавства Петра Кононенка. Головну увагу приділено аналізу становлення особистості П. Кононенка, створення ним модерної міждисциплінарної науки, навчальної дисципліни та започаткування науково-дослідної інституції – Інституту українознавства.

Ключові слова: Україна, українці, П. Кононенко, українознавство, національно-патріотичне виховання, російсько-українська війна.

Постановка проблеми. 28 лютого 2024 року на 93-му році життя не стало Петра Петровича Кононенка (1931–2024), творця сучасного українознавства та засновника й багатолітнього директора Науково-дослідного інституту українознавства. Людина не вибирає час і місце своєї появи на цей світ, але саме вона отримує можливість обирати свій шлях, у переважній більшості важкий і небезпечний. Недаремно українці полюбляють говорити: «Життя прожити – не поле перейти. В умовах реваншистської неоімперської політики російської федерації (далі – рф) щодо України та неоголошеної російсько-української гібридної війни, гостро постає питання щодо збереження існування української державності та виживання українців як неповторної етнічної спільноти та політичної нації. Актуальність дослідження заявленої теми полягає у тому, що, аналізуючи вагомий внесок П. Кононенка у формування практичних і теоретичних засад модерного українознавства, намагаємося осягнути, яким чином українознавство як інтегративна наука

(комплексна система наукових знань) про Україну, українців і світове українство у просторі та часі може реально протидіяти російській агресивній політиці щодо України, зокрема «руському миру», актуалізувати національно-патріотичне виховання українських громадян, сприяти поступальному розвитку сучасного українського суспільства, творенню української політичної нації та розбудові Української Самостійної Соборної Держави.

Аналіз досліджень та публікацій. Особистість П. Кононенка й здобутки на ниві української гуманітаристики цікавили багатьох вітчизняних дослідників. Зокрема, його життєвий шлях осмислювали С. Барабаш [1], Л. Дзюбинська [6], І. Зеленчук [67], З. Іванчук [8], Н. Істоміна [11], Я. Конєва [17], В. Коротя-Ковальська [41], Ю. Мушкетик [46], Л. Отрошко [52], І. Пасемко [1; 53], А. Погрібний [1], Є. Федоренко [1], Ю. Фігурний [56; 57; 58; 60; 61], О. Хоменко [65], П. Шкрібляк [67], О. Ярошинський [60; 61].

Внесок вченого у формування

практичних і теоретико-методологічних засад сучасного українознавства досліджували Я. Калакура [13; 14; 15; 16], Ю. Фігурний [60; 61], О. Ярошинський [60; 61; 70]. Поетичний, прозовий і літературознавчий доробок аналізували Д. Гришканич [5], Г. Лопушанська [44], О. Хоменко [64; 65]. Освітнянську складову в діяльності науковця вивчали О. Газізова [4], Т. Мінченко [45], І. Нисевич [49], С. Новосад [50], П. Сікорський [54], Ю. Фігурний [60; 61], О. Ярошинський [60; 61]. Етнологічну компоненту у напрацюваннях П. Кононенка досліджували Ю. Фігурний [59], О. Шакурова (Лебедева) [43; 66], М. Шостак [68]. Роль науковця у створенні й функціонуванні часопису «Українознавство» показали В. Кухар [42], О. Ярошинський [69]. Бібліографічні покажчики праць П. Кононенка уклали Н. Безсмертна [3], Н. Істоміна [10], Ю. Фігурний [3], О. Ярошинський [60; 61; 70]. Збірники на пошану П. Кононенка упорядкували П. Сікорський [2], Л. Токар [47], Ю. Фігурний [62; 63].

Джерельною базою нашого дослідження є особова справа П. Кононенка та його найвагоміші наукові, науково-публіцистичні й мемуарні праці, оприлюднені ним упродовж 1991 – 2024 рр. [18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 37; 38; 39; 40].

Метою дослідження є осмислення становлення особистості П. Кононенка, створення ним модерної міждисциплінарної науки, навчальної дисципліни та науково-дослідної і інституції – Інституту українознавства.

Для досягнення поставленої мети вважаємо за доцільне стисло охарактеризувати стан заявленої проблематики та джерельної бази дослідження; проаналізувати головні етапи життя й науково-освітнянської діяльності П. Кононенка; лаконічно окреслити розвиток українознавства у ХХ ст.; розкрити перипетії формування модерного українознавства, становлення й функціонування українознавчої інституції та важливу роль у цих процесах П. Кононенка; показати вагомий потенціал інтегративного українознавства у протидії «руському миру» й посиленні національно-патріотичного виховання українських громадян¹.

Виклад основного матеріалу.

П. Кононенко народився 31.05.1931 р. у с. Марківцях Бобровицького району Чернігівської області в родині селян-колгоспників. Мати – Павлина Семенівна Кононенка (у дівочтві – Шевченко, 1902 р. народження) – з робітників, весь час проживала у с. Марківцях, а з 1939 р. ніде не працювала через втрату працездатності. Батько – Петро Олександрович (1903 р. народження) – із селян-бідняків. До 1939 р. працював у колгоспі, був членом ВКП(б). У 1934 р. поїхав на заробітки (працював у Вінницькому кар'єрному управлінні) і більше до родини не повертався. Павлина Семенівна виховала і підняла на ноги, окрім Петра, ще 4 дітей – Володимира (1923 р. н., загинув під час Другої світової війни), Віру (1925 р. н.), Ростислава (1927 р. н.), Катерину (1934 р. н.). У 1938 – 1946 рр. навчався у Марківецькій середній

¹ Праця підготовлена у ході виконання прикладної науково-дослідної роботи «Українознавство у впровадженні національно-патріотичного виховання в освітній та гуманітарний простір України в умовах війни» (№ держреєстрації 0123U100536).

школі, де закінчив сім класів [51, арк. 3].

Зростання без батька не зламало Петра, а, навпаки, загартувало його характер, цілеспрямованість та вольові якості. Під час нацистської окупації хлопчина навіть намалював на газетному папері гасло: «Бий фашистів!» й повісив на тин, але хрещений, дядько Стратон, вчасно зняв цю листівку з паркану, тим самим врятувавши життя йому і родині [27, с. 23].

З 1946 р. по 1949 р. П. Кононенко навчався у Заворницькій середній школі, де на становлення його особистості мав великий вплив вчитель української мови й літератури В. Кириченко. Саме Василь Якович допоміг юнаку визначитися з майбутньою професією педагога та порадив вступати на філологічний факультет Київського університету. Тут вкотре юнак проявив свій характер, склав успішно 7 іспитів і став студентом омріяного вишу, знехтувавши тим самим розпорядженням воєнного комісара Воробйова, який прагнув відправити здібного юнака як сина офіцера навчатися у Ленінградську медичну академію [27, с. 27–31].

Навчаючись на філологічному факультеті Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка у 1949–1954 рр., П. Кононенко остаточно сформувався як особистість. Проте це була сталінська доба, коли за наклепом «стукача» могли не лише відрахувати з університету, а й посадити до в'язниці чи відправити до концтабору. Одного разу у сусідній кімнаті студентського гуртожитку чекісти заарештували «ворогів народу». Головна провина цих хлопців була в тому, що вони читали твори Б. Грінченка і слухали музику М. Лисенка. Оскільки П. Кононенко на той

час був членом комітету комсомолу й не проявив, на думку органів безпеки, підвищеної пильності (першим не повідомив про «ворогів народу»), його почали цькувати. На зборах університетського комсомольського активу йому було інкриміновано «притуплення політичної пильності» і зроблено дві пропозиції. Перша – «виключити з комсомолу», відповідно й з КДУ. Друга – «оголосити сувору догану з останнім попередженням». Загалом за виключення проголосувало понад 100, за догану – 640 активістів [27, с. 32–33, 114–115].

Попри всі труднощі П. Кононенко успішно завершив навчання на відділенні україністики, отримав фах філолога, був рекомендований до аспірантури, а після складання вступних іспитів зарахований до аспірантури при кафедрі історії української літератури філологічного факультету КДУ (1954–1957 рр.). Під час навчання в аспірантурі у 1955 р. він одружився з чарівною дівчиною Наталією. Це був шлюб на все життя. Дружина народила йому чотирьох дітей, але, на превеликий жаль, життя двох дітей обірвалося завчасно, і лише сини Андрій (1959 р. н. і Тарас (1964 р. н.) стали надійною опорою для батьків [51, арк. 2–7].

По закінченні навчання в аспірантурі П. Кононенко написав кандидатську дисертацію на тему «Проблема позитивного героя в українській радянській прозі періоду становлення (1917–1932 рр.)», за матеріалами якої готував до друку книгу обсягом 9 друкованих аркушів [51, арк. 3].

Проте з об'єктивних і суб'єктивних причин П. Кононенко не зміг вчасно захистити дисертаційне дослідження, з головою поринувши у комсомольську роботу. Зокрема, він був обраний

секретарем комітету ЛКСМУ (Ленінського комуністичного союзу молоді України) КДУ, членом бюро Київського міського ЛКСМУ, членом ЦК ЛКСМУ й членом Комісії по роботі серед студентської молоді ЦК ВЛКСМ. Також у 1957 році П. Кононенко був прийнятий кандидатом у члени Комуністичної партії Радянського Союзу (далі – КПРС), а у жовтні 1958 р. став членом КПРС. Разом з тим ще 18.03.1958 р. П. Кононенко пише на ім'я тогочасного ректора КДУ, академіка АН УРСР І. Швеця заяву: «В листопаді 1957 року я закінчив аспірантуру при кафедрі української літератури і тоді ж, не одержавши призначення по спеціальності, був обраний секретарем Комітету ЛКСМУ КДУ. Вважаю, цю роботу серйозною і необхідною. Проте основний мій фах – філологія, тому я прошу Вас зарахувати мене викладачем української літератури на півставки, щоб не поривати зв'язків з наукою» [51, арк. 45].

Клопотання П. Кононека було задоволено, і з 01.04.1958 р. його зарахували на 0,5 ставки доцента кафедри української літератури з окладом 525 крб. на місяць [51, арк. 47]. Так розпочалася його викладацька діяльність на філологічному факультеті КДУ (за сумісництвом). З 01.03.1960 р. П. Кононенко був зарахований на посаду асистента кафедри історії української літератури філологічного факультету КДУ з окладом 1050 крб. на місяць [51, арк. 48].

З 1961 р. П. Кононенко почав працювати вже на посаді старшого викладача кафедри історії української літератури (викладачем з 1958 р.), читав науковий курс історії української радянської літератури на відділі української мови та літератури, спецкурси і спецсемінари,

керував дипломними роботами і педагогічною практикою студентів. «Науково-методичну роботу товариш П. П. Кононенко вмiло поєднує з активною партійною роботою, працюючи і секретарем партбюро філологічного факультету», – саме так охарактеризував викладацьку і партійну діяльність П. Кононенка завідувач кафедри історії української літератури доцент А. Іщук при переобранні у 1963 р. Петра Петровича на посаду старшого викладача цієї кафедри [51, арк. 52].

Символічна, на наш погляд, тема захищеної молодим науковцем у 1966 р. кандидатської дисертації «Образ героя в літературі епосу Греції, Риму, Середньовіччя, Відродження». Так, саме герой як в античні часи, так і в часи Ренесансу був творцем. Він не тільки творив власне життя, але своєю креативною енергетикою прискорював і змінював на краще світ, який його оточував. А разом із навколишнім середовищем трансформувалися й пересічні люди. Героїчний титан Прометей не лише подарував людству вогонь, окрім того, й це найважливіше, він запалив у їхніх серцях полум'я знання, віри в себе та в свої сили. Кожна епоха творить власних героїв, проте саме вони стають тими каталізаторами людського цивілізаційного процесу, завдяки яким людство, незважаючи на всі перешкоди й негаразди, піднесення й падіння, – прогресує, а не регресує [56, с. 37].

Розпочавши свою трудову діяльність на кафедрі історії української літератури філологічного факультету КДУ, П. Кононенко пройшов шлях від асистента кафедри до її завідувача (1988 – 1996 рр.), а в 1986 – 1991 рр. був деканом філологічного факультету. Про таку кар'єру могла мріяти кожна радянська людина. Проте

тим і відрізняється справжній творець від пересічного виконавця, що перший, сприймаючи все багатоманіття Всесвіту, не розчиняється в ньому, а, синтезуючи надбання попередників, створює щось нове й епохальне, тоді як другий в більшості випадків механічно копіює та компілює отримані кимось новітні знання. Саме тому П. Кононенко, захистивши у 1986 р. другий варіант докторської дисертації «Історичний розвиток літератури і проблеми її народності (перший варіант «Проблеми гуманізму в українській літературі на сучасному етапі» [26], підготовленої ним у 1971 р., був «зарізаний» ортодоксальними номенклатурними чиновниками від науки), міг спокійно спочивати на лаврах, але 60-річний вчений вкотре доказав насамперед своїм землякам, що мало жити в Україні, мало її віддано любити – треба ще її знати. Саме Петро Петрович став творцем нового наукового напрямку, сучасної дослідницької школи, модерного, інтегративно-комплексного знання – українознавства. Символічно, що сама ідея українознавства активно пропагувалася і розвивалася вченим ще в кінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. за часів горбачовського СРСР, але реально втілилася в життя лише у незалежній Україні [56, с. 37–38].

Спочатку за клопотанням П. Кононенка навесні 1991 р. була започаткована Асоціація «Інститут українознавства», яка створювалася з метою ефективного використання творчого потенціалу вчених і спеціалістів наукових, освітніх та інших закладів у сприянні процесам державотворення [48, с. 26–27].

4 листопада 1991 р. була прийнята ухвала Вченої ради КДУ «Про створення Інституту українознавства при

Київському університеті». Зокрема, в ній зазначалося: «1. Вважати за доцільне створення Інституту українознавства при Київському університеті. 2. Доручити ректорату підготувати і видати відповідний наказ до 31 грудня 1991 року» [48, с. 32–33].

На початку 1992 р. згідно з наказом №19 від 24 січня 1992 р. за підписом виконуючого обов'язки міністра освіти України Л. О. Каніщенка в Києві почав діяти новий освітньо-науковий підрозділ – Інститут українознавства КДУ під керівництвом новопризначеного директора П. Кононенка [48, с. 33]. Дуже швидко Інститут організаційно оформився, структурувався й набув реальних результатів. Вже восени 1992 р. завдяки клопотанням П. Кононенка був проведений перший набір до щойно відкритої аспірантури з українознавчих спеціальностей.

У травні 1993 р. П. Кононенко у Віденському університеті отримав одну з найпрестижніших європейських літературних премій, так звану «Herder-Preis». При її врученні лауреату професор Райнгард Ляуер, зокрема, відзначив: «Професорові, доктору наук Петрові Кононенку, як я вже повідомив, буде вручена премія Гердера як одному з українських вчених вперше... Україна для нього – це ніякий не ізольований острів, але цілком у Гердеровому розумінні, – специфічна і надійна складова частина Європи» [53, с. 39–41].

З відновленням української незалежності в житті вітчизняної науки розпочався новий період. Україна дуже потребувала оновлення у гуманітарній сфері, очищення від колоніального й тоталітарного минулого та повернення до своїх першоджерел. Саме українознавство

мало стати дієвим чинником не лише подолання імперського й радянського нарративів, але й творення новітніх україноцентричних сенсів. З цією метою П. Кононенко підготував у першій половині 90-х років ХХ ст. й оприлюднив у 1994 р. свою інноваційну на той час працю «Українознавство». Дуже важливо, що вона була затверджена Міністерством освіти України «як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв і гімназій, вчителів» [19, с. 1].

За П. Кононенком, українознавство – це інтегративна наука про Україну й українство у часопросторовому розвитку. Якщо раніше Україна розглядалася в окремих її сутностях, то тепер вчений пропонує її досліджувати як цілісність етнічну, територіально-географічну, національно-культурну, мовну тощо, а всі надбання українського етносу (створену ним матеріальну й духовну культуру, мову освіти, науку, мистецтво) вважати загальнопланетарним феноменом. Ґрунтуючись на цих положеннях, П. Кононенко розглядає українознавство як цілісну наукову систему, що поєднує такі центри (складові): «Україна – етнос; Україна – природа, екологія; Україна – мова, художня словесність; Україна – історія; Україна – нація, Україна – держава; Україна – культура: матеріальна й духовна; освіта, мистецтво, література, філософія, релігія, економіка, право, наука, військо; Україна в міжнародних відносинах; Україна – ментальність, Доля, Історична місія» [19, с. 21].

П. Кононенко наголошував, що концепція сучасного українознавства буде базуватися, по-перше, на принципах історизму: має бути вивчено весь

попередній досвід (позитивний і негативний) та осмислено великі вітчизняні й зарубіжні традиції, по-друге, наукового, а не ідеологічного підходу [19, с. 21]. Вчений розумів, що отримані новітні українознавчі знання, якщо вони не набудуть широкого розповсюдження у національному гуманітарному просторі, то, зрештою, перетворяться у кантівську «річ у собі». А для того, щоби вони стали «річчю для всіх», треба вміти їх оприлюднювати, масштабувати й популяризувати. На тверде переконання вченого, українознавство мало бути не лише одним із рівноправних предметів базового змісту освіти, а й синтезуючим ферментом, її філософією і методологією: «Оскільки українознавство є формами і пізнання, й виховання, воно має бути складовою частиною усіх ланок формування характерів (ідеалів, світогляду) та освіти; родинної школи; початкової школи; середньої школи; середніх спеціалізованих закладів (у тому числі гімназій, ліцеїв, коледжів); вищої школи» [19, с. 22].

У 1996 р. П. Кононенко оприлюднив книгу «Свою Україну любіть...». У ній вчений всебічно осмислив такі центри загального розвитку українства, як формування української нації, мови, матеріальної і духовної культури (у тому числі релігії, філософії, мистецтва, художньої словесності, права), та переконливо розкрив сутність таких феноменів, як доля України, ментальність, історична місія українців [18].

Також у 1996 р. П. Кононенко опублікував підручник для студентів вищих навчальних закладів «Українознавство». Це було доопрацьоване й покращене видання попереднього навчального посібника 1994 р. Так, у главі III «Концентри

українознавства» з'явився новий 8-й параграф: «Україна – релігія, філософія, мистецтво». Глава IV «Україна у міжнародних зв'язках. Ментальність. Доля. Історична місія» була суттєво перероблена й на її базі у підручнику з'явилися Глава IV «Україна у міжнародних зв'язках. Доля. Роль української національної ідеї» й зовсім нова Глава V «Ментальність українців. Історична місія» [20].

У 1999 р. П. Кононенко у співавторстві з Т. Кононенком оприлюднив наукову працю «Феномен української мови. Генеза, проблеми, перспективи. Історична місія». У цій монографії системно проаналізовано питання української мови як феномену з її генезою, етапами, проблемами, перспективами розвитку, осмислено тернистий шлях української мови, але водночас її глибинний розвиток як в Україні, так і за її межами, її міжнародний авторитет та історичну місію [39].

Інститут під керівництвом Петра Кононенка розпочав наполегливо працювати над впровадженням новітніх українознавчих технологій у зміст національної освіти на всіх її рівнях. Цьому посприяла і перша Міжнародна конференція «Роль вищих навчальних закладів (інституцій) у розвитку українознавства», яка була проведена Інститутом у 1992 р. у Києві. Згодом було проведено ще кілька наукових форумів з цієї актуальної проблематики, а саме: третя Міжнародна науково-практична конференція «Українознавство: теоретико-методологічні та організаційні проблеми» (Київ, 1994); п'ята Міжнародна науково-практична конференція «Місце і роль українознавства у реформуванні національної системи освіти» (Київ, 1996) [9, с. 293].

Якщо у першій половині й у середині 90-х років XX ст. українознавство було у тренді, то на зламі тисячоліть активізувалося негативне ставлення до нього як з боку керівництва Міністерства освіти і науки України (далі – МОН України) так і чиновників на місцях. Поступово українознавство розпочали переносити з інваріативної до варіативної компоненти навчальних предметів. Унаслідок непорозумінь з адміністрацією Університету Інститут припинив своє існування, на його базі був створений Центр українознавства, який продовжив українознавчі студії [57, с. 74].

Опісля першої реорганізації Інституту, а точніше його ліквідації, завдяки зусиллям П. Кононенка 21 червня 2000 р. Кабінет Міністрів України видав Постанову за № 1003 «Про утворення Науково-дослідного інституту українознавства» за підписом тогочасного прем'єр-міністра України Віктора Ющенка [48, с. 73]. У цій постанові було визначено чотири головні напрямки роботи: 1. Розробка історико-теоретичних, методологічних та практичних проблем українознавства. 2. Впровадження нових технологій. 3. Координація українознавчих досліджень. 4. Підготовка кадрів українознавців [48, с. 92].

Щоби системно й комплексно виконати поставлені перед Інститутом завдання, П. Кононенко в 2001 р. ініціював створення фахового періодичного видання з українознавчої тематики, доклавши до цього весь свій потужний організаторський досвід і непересічний хист вченого-українознавця. Так Петро Петрович став головним редактором журналу «Українознавство». Свою наукову і громадську позицію вчений виклав у статті «Українознавство Третього

тисячоліття», яка відкривала перше число часопису. Зокрема, він наголосив: «Журнал «Українознавство» виходить у світ на межі тисячоліть. На межі, що відділяє десятиліття бездержавності й рабства від доби великих надій та сподівань на відродження України як правової, демократичної, соборної, суверенної держави та на розквіт великої нації, призначеної самою Природою на здійснення тільки їй наперед визначеної високої загальнолюдської місії» [32, с. 4].

Розуміючи важливість впровадження національно-патріотичного виховання української молоді в освітній та гуманітарний простір, під орудою П. Кононенка в НДІУ були започатковані спочатку всеукраїнські, а з 2007 р. – Міжнародні конкурси з українознавства для учнів 8–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів усіх рівнів Української держави [12, с. 10].

Ставши фундатором модерного українознавства-українолюбства як цілісної, інтегративної та комплексної системи наукових знань про Україну, українців і світове українство в просторі та часі, Петро Кононенко продовжував невпинно розвивати і збагачувати теоретико-методологічні та історіософські засадничі принципи українознавчої парадигми. У кожній своїй статті, розвідці, книзі вчений намагався допомогти всім небайдужим читачам осягнути, усвідомити та зрозуміти місце й роль українознавства в поступальному цивілізаційному розвитку українського народу, що, врешті-решт, повинно допомогти утвердитися в глобалізаційному часопросторі Третього тисячоліття як українцям, так і українознавству [56, с. 41].

Розглядаючи науковий доробок П. Кононенка на початку 2000-х років,

треба насамперед виділити його вагомі українознавчі дослідження, такі як: «Освіта XXI століття : філософія родинності» (2001) (у співавторстві з Т. Кононенком); «Український етнос: генеза і перспективи» (2003) (у співавторстві з Т. Кононенком); «Українознавство. Конспект лекцій» (2005) (у співавторстві з А. Пономаренко); «Національна ідея, нація, націоналізм» (2005), «Українознавство: підручник для вищих навчальних закладів» (2006), «Українська освіта у світовому часопросторі» (2007) (у співавторстві з Т. Кононенком), «Українська національна ідея: проблема методології» (2008), «Українознавство XXI століття: проблеми методології і шляхи їх розв'язання» (2008) (у співавторстві з Т. Кононенком).

Так, у монографії «Освіта XXI століття: філософія родинності» досліджується проблема проблем – створення української національної системи освіти, яка б відповідала завданням і характеру прогресивного розвитку України як суверенної та демократичної держави, також відбивала новітні тенденції сучасної світової педагогіки, як української, так і зарубіжної, й разом із тим поєднувала традиційні й новочасні засади, патріотизм і професіоналізм, виховні та пізнавальні аспекти. Освіта XXI століття має в першу чергу базуватися на засадах українознавства, саме це дає змогу поєднати новітні інноваційні освітні процеси з вітчизняним багатотисячолітнім досвідом родинної етнопедagogічної системи [35].

В історичному нарисі «Український етнос: генеза і перспективи» вивчається проблема генези українського етносу, прогнозується його майбутнє як в Україні, так і в інших країнах планети Земля. У книзі розкрито, що кожне покоління

українців повинно відповісти на питання: коли виник український етнос, яким був і є його зв'язок з нацією, державою та вселюдством і що він вносить у загальносвітовий розвиток цивілізації й культури [38].

У конспекті лекцій «Українознавство», який підготовлений згідно з навчальною програмою дисципліни «Українознавство», міститься лекційний матеріал з усіх центрів українознавства, рекомендована література до навчальних тем і коротка хрестоматія до вивчення курсу. Також у книзі показано, що українознавство – це шлях до самопізнання й самотворення українства, здійснення ним своєї історичної місії, саме воно органічно поєднує (синтезує) процеси пізнання, виховання й навчання, народної і академічної педагогіки, вітчизняного і зарубіжного досвіду, органічно переростає в українолюбство та українотворення [40].

Монографія «Національна ідея, нація, націоналізм» присвячена осмисленню та осягненню однієї з найголовніших проблем, що аналізується й висвітлюється упродовж багатьох століть і все ж лишається в центрі як наукових, так і політичних дискусій, а саме – дослідження проблеми розвитку націй, національної (національних) ідеї, історії й практики втілення наукового та соціально-політичного націоналізму. П. Кононенко переконливо доводить, що на межі ХХ і ХХІ століть стало цілком очевидним, що серед найзначніших проблем загальноцивілізаційного розвитку є насамперед національна ідея, нація, націоналізм, до того ж – і в автономному існуванні кожного з цих понять та феноменів, і в багатоступеневій взаємозалежності їх [25].

Книга «Українознавство»

підготовлена на основі багатоманітного вітчизняного й зарубіжного матеріалу. У ній вперше здійснено дослідження та системне висвітлення феноменів «Україна та Світове українство». П. Кононенко послідовно розкриває парадигмальну сутність та взаємозв'язок найголовніших центрів українознавства: Україна – етнос, – природа (екологія), – мова, – нація, держава, – культура (релігія, філософія, мистецтво, право, художня словесність), Україна в міжнародних відносинах, Україна – ментальність, доля; Україна – історична місія [33].

Монографія «Українська освіта у світовому часопросторі» присвячена найактуальнішим проблемам розвитку не лише української мови та освіти, а й усього народу нашої держави та світового українства. Матеріалом до неї послужили багаторічні дослідження стану, проблем та перспектив генезису мови й освіти в Україні, Австралії, Бразилії, Канаді, США, Росії, Польщі, Молдові (Придністров'я), Грузії, Латвії та інших країнах, де діють українознавчі центри й школи і де є вагомий різноманітний досвід. Книга полемічна, насичена порівняннями й роздумами, багатьма матеріалами з теорії й практики, народної й академічної, вітчизняної й зарубіжної педагогіки, характерним ілюстративним матеріалом [37].

У праці «Українська національна ідея: проблема методології» аналізуються актуальні питання сутності, етапи розвитку, історичної ролі та перспективи національної ідеї загалом й української національної ідеї принаймні з XVI–XVII століть, які, без сумніву, належать до найважливіших як в історії України, так і всієї Європи, Америки, Азії, особливо в методологічному аспекті. Вагоме

дослідження П. Кононенка та висновки його праці ґрунтуються на широкому історичному матеріалі, зокрема, у таких співвідношеннях: національна ідея–етнос, природа, мова, культура, церква, держава, самоідентифікація українців в Україні та в зарубіжних країнах [34].

У дослідженні «Українознавство ХХІ століття: проблеми методології і шляхи їх розв’язання» його автори П. Кононенко і Т. Кононенко вивчають стан українознавства як інтегративної науки у Третньому тисячолітті. На їх тверде переконання, українознавство має бути не тільки цілісною, комплексною та інтегративною системою наукових знань про Україну, українців і світове українство у просторі й часі, але й має стати «політикою та філософією держави, і наукою моралі та етики, любові й краси». Також у своїй праці автори наголошують, що в утвердженні українознавства на сучасному етапі як «політики і філософії держави» винятково важлива роль належить Президентіві України, Почесному голові Міжнародної Ради з питань освіти, науки, культури, державотворення Віктору Андрійовичу Ющенку [36].

Поряд із написанням наукових досліджень (монографій, статей, розвідок) Петро Кононенко був співавтором, головним редактором і укладачем багатьох важливих українознавчих видань. Окрім журналу «Українознавство», це збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства; Програма з українознавства для I – XII класів середньої загальної школи»; «Навчально-виховні програми з українознавства; «Українознавство». Навчальна програма нормативної дисципліни для вищих закладів освіти; «Українська література в системі українознавства»; «Мова в

системі українознавства»; «Філологія як українознавство»; «Хрестоматія з української літератури. 10 клас»; «Хрестоматія української літератури. 11 клас»; «Хрестоматія з української літератури. 10 – 11 класи» та ін.

Підсумком продуктивної праці П. Кононенка та вчених-українознавців стало надання Президентом України В. Ющенком у 2009 р. НДІУ статусу національного, що відкривало нові перспективи розвитку українознавства як науки, навчальної дисципліни та україноцентричного світогляду.

Загалом у першому десятилітті ХХІ ст. НДІУ під керівництвом П. Кононенка успішно розвивався, збільшуючи свій кадровий та інтелектуальний потенціал. Це ж повною мірою стосується й українознавства як інтегративної науки про Україну й українців у світовому часопросторі. У цей час П. Кононенком та його однодумцями були оприлюднені десятки вагомих індивідуальних і колективних монографій, посібників, підручників, збірників тощо, сотні наукових, науково-публіцистичних і науково-популярних публікацій, тисячі виступів на поважних наукових форумах. Під орудою П. Кононенка побачили світ багато чисел журналу «Українознавство» та томів «Збірника наукових праць НДІУ». Також було проведено 10 міжнародних науково-практичних конференцій, серед них 4 міжнародних конгреси: «Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі» (Київ, 2005 р.); «Українська освіта у світовому просторі» (Київ, 2006 р., 2007 р., 2009 р.) [9, с. 168–248].

Проте на початку 2010 р. відбулися чергові президентські вибори в Україні й на найвищий щабель виконавчої влади піднявся В. Янукович, який віддав

українську культуру, науку, освіту на відкуп своїм клеветам. Одним із таких був Д. Табачник, проросійський політик, вчений і громадський діяч. Цей прихований агент Кремля став в Україні провайдером «руського мира» [56, с. 42]. Д. Табачник, перебуваючи на посаді міністра освіти і розуміючи важливість українознавства для розбудови української держави, нації, культури, освіти, науки, національно-патріотичного виховання тощо, розпочав з П. Кононенком справжню війну. Головною метою цієї антиукраїнської боротьби було усунення П. Кононенка з посади директора інституту, перепрофілювання ННДІУ та цілковите знищення українознавства у майбутньому. Раніше ми детально зупинилися на перипетіях цієї боротьби [58], яка скінчилася звільненням П. Кононенка з посади директора ННДІУВІ [51].

Але навіть після звільнення П. Кононенка із займаної посади, Д. Табачник намагався його остаточно знищити як морально, так і фізично. Багатомісячна судова тяганина, відкриття кримінальних справ, ініційованих де-факто Д. Табачником, не додали здоров'я Петру Петровичу, тому він змушений був довгий час перебувати у медичних закладах, але попри все впорався і з честю вийшов переможцем з цієї брудної кампанії проти його особистості. Врешті-решт, українські судді за браком доказів змушені були закрити всі кримінальні провадження проти П. Кононенка [56, с. 44].

Впродовж 2013–2024 рр. Петро Петрович, незважаючи на свій поважний вік, продовжував свою діяльність як вчений, член Київського відділення Національної спілки письменників України та як активний пасіонарний громадянин України, якому не байдужа її доля.

У 2014 р. побачила світ заключна, третя, книга «Україна у нас одна», написана П. Кононенком у співавторстві з Т. Кононенком. Якщо у першій книзі показано еволюційний розвиток України з найдавніших часів до XIV ст. [22], то у другій висвітлено розвій України й українців до XVIII ст. [23]. У третій книзі аналізується часо-просторовий рух України й світового українства в XIX–XX століттях та періоду Помаранчевої революції і Революції Гідності XXI століття [24].

У 2016 р. була оприлюднена книга «Українці у світовій цивілізації і культурі. Історичний феномен Степана Бандери». У ній П. Кононенко аналізує місце С. Бандери у національно-визвольному русі 20–50 рр. XX ст. Автор переконаний, що С. Бандера став не лише теоретиком і практиком творення Української Суверенної Соборної Держави, а й історичним феноменом, тому його звитяжне життя й героїчний чин треба активно задіювати у патріотичному вихованні українців [21, с. 380–384].

Проте весь цей час (друга половина 10-х – початок 20-х рр. XXI ст.) П. Кононенко працював над мегакнигою. Символічно, що Книгу Книг свого життя Петро Петрович назвав «Сто літ, сто доріг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння». У цій фундаментальній п'ятитомній праці Петро Кононенко осмислив власний життєвий шлях, розвиток України та становлення і розвій українознавства. Його віра в Україну й українців допомагає нам гуртуватися й рухатися дорогою життя, розвиватися й вдосконалюватися на цьому шляху.

У розмові з автором дослідження П. Кононенко наголошував, що цю працю він мріяв написати все своє життя,

оскільки його доля невід’ємна від долі України і українського народу. «Мої спогади і роздуми, – відзначив Петро Петрович, – комусь будуть неприємні, хтось образиться, але мій обов’язок зберегти мої думки, враження, розмисли для наступних поколінь українців»[7]. У своїх мемуарах П. Кононенко не лише торкається тем, безпосередньо й опосередковано пов’язаних із його особистим життям, громадянською, науковою й освітянською працею, а й сучасних загальноукраїнських і міжнародних проблем. Однією з таких тем наразі є неоголошена російсько-українська гібридна війна. На думку П. Кононенка, «практично у 2014 р. на планеті Земля закипіла Третя світова війна: українське питання оголилось як критеріально міжнародне»[29, с. 669].

Він переконаний, що російську агресію супроти України фанатично підтримують понад 80 відсотків росіян та не лише пересічні російськомовні донеччани та луганчани, а й частина керівного складу всіх областей (урядового й правоохоронного). Так сталося тому, що провідниками політики зради були не лише Янукович, Азаров, Пшонка, Захарченко, Якименко, Лебедев, а й міністр освіти і науки Д. Табачник. Саме він, стверджує П. Кононенко, очолив вандальський похід проти українознавства в ім’я «россиеведения» та «москвоведения» як магістрального шляху до інтегрованого світу – «русского мира» – колишніх народів СРСР»[27, с. 38–39].

П. Кононенко, розуміючи агресивну сутність «русского мира» і осмислюючи його роль у неоголошеній російсько-українській гібридній війні, зазначав: «Ідеологічна концепція псевдоінтернаціоналізму завершилася проповіддю

«Русского мира» – втілення ідеї Москви як «Третього і останнього Риму», шлях до якого – всесвітня «пролетарська революція» – підступно пропагований аналог Третьої світової війни» [27, с. 35]. П. Кононенко наголошує, що кремлівські ідеологи «русского мира» стверджують, що українознавство – це вузький націоналізм, а «русский мир» – всесвітній інтернаціоналізм, за ним майбутнє та всепланетарне утвердження «русского мира» як системи, як ідеології, як релігії [29, с. 275].

Повномасштабна російсько-українська війна стала величезним випробуванням для України й українців. Незважаючи на всі воєнні жахіття й важкі втрати, П. Кононенко впевнений у перемозі: «Ось вона – війна! ... Але історично волелюбний та незламний народ саможертвовно став на доленосну битву не тільки за свою свободу, незалежність та миротворчу будучину, а й за право на життя й поступ всієї Європи, а тим самим і на прогрес всієї цивілізованої культури вселюдства! Україна не тільки сама воскресла та відроджується як нація героїв, котра знову постала як принципово інакший, інтегрально призначений бути антиподом «тюрми народів» та «країни-терориста», що претендує на всесвітню гегемонію... Україна сказала Європі й вселюдству, що розуміє українське питання як наріжний камінь. Питання не тільки розвою, а й навіть існування цивілізаційно-культурної системи Заходу, його генетичної еволюції та будучини... Україна переможе ордизм, загоїть рани, стане справді європейською. Добра слава – слава України!...» [31, с. 745–746, 780].

Петро Кононенко є яскравим уособленням пасіонарної частини українців, завдяки яким український етнос не

розчинився серед інших народів, не зник у бурхливому історичному вирі подій, а поступово трансформується в українську політичну націю, згуртовуючи навколо себе представників різноманітних етнічних спільнот, які наразі мешкають в Україні.

Поет, письменник, митець, вчений, управлінець, державотворець, коханий чоловік, люблячий батько, громадянин, патріот, романтик, прагматик, Петро Кононенко насамперед є Титаном українського відродження. Його світлий образ – усміхнений, зосереджений, мудрий – навіки залишиться у наших серцях, думках, спогадах і роздумах. Поважаємо, цінуємо, шануємо та пам'ятаємо!

Висновки. Системний аналіз життєвого шляху та досягнень фундатора сучасного українознавства Петра Кононенка дає можливість стверджувати, що, по-перше, його доля стала віддзеркаленням й уособленням долі рідної Батьківщини у ХХ ст.: воєнне лихоліття Другої світової війни, сталінський терор, хрущовський волюнтаризм, брежневський застій – все це не сприяло розвитку України й українців, але попри всі ці чинники українство й українськість продовжували розвиватись, хоч і з великими зусиллями й втратами.

По-друге, у радянську добу, на здавалось би, вдалу кар'єру, успішне життя, значні здобутки у гуманітарній сфері (освіта, наука, література, просвітництво), П. Кононенко не став трубадуром комуністичної партії та її «величних звершень», навпаки, він у міру своїх сил і можливостей намагався донести до студентів правдиві знання про українську літературу, повернути чесне ім'я митцям так званого «Розстріляного відродження». Саме тому його перша докторська

дисертація була відхилена тоталітарною системою та її клеветами у 1971 р.

По-третє, коли Союз Радянських Соціалістичних Республік у другій половині 80-их років ХХ ст. почав слабнути й деградувати, П. Кононенко активізував питання про відродження й повернення українознавства в гуманітарний простір України. Спочатку була створена Асоціація «Інститут українознавства», яку він ініціював, а згодом й Інститут українознавства КНУ імені Тараса Шевченка.

По-четверте, впродовж майже восьми років (з січня 1992 року по травень 2000 року) ця науково-навчальна інституція під керівництвом П. Кононенка відродила українознавство як систему інтегративних знань про Україну й світове українство та як комплексну навчальну дисципліну у школах і вишах України й почала крок за кроком впроваджувати українознавство як філософію і політику Української держави.

По-п'яте, продовжуючи розвивати українознавство, П. Кононенко ініціював створення НДІУ МОН України, який під його керівництвом (червень 2000 року – травень 2013 року) успішно впроваджував українознавчі знання в гуманітарну сферу Української держави.

По-шосте, з активізацією проросійських сил в Україні, яку очолив тогочасний керівник МОН України Д. Табачник, що активно проводив русифікацію, системно боровся з українознавством та комплексно просував неоімперську путінську доктрину «русский мир», відбулася друга реорганізація Інституту. Внаслідок тривалої боротьби П. Кононенко втратив займану посаду й був змушений написати заяву на звільнення.

По-сьоме, відстоявши своє чесне ім'я в судах, П. Кононенко не опустив руки,

а продовжував працювати як науковець (підготував й оприлюднив низку вагомих українознавчих праць, насамперед п'ятитомну фундаментальну працю «Сто літ – сто доріг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння») та громадський діяч (активно долучався до справ і починань Київського відділення Національної Спілки письменників України).

Життєвий шлях, визначні здобутки Петра Кононенка в освітній, науковій, мистецькій та просвітницькій сферах загалом й на ниві українознавства зокрема є вагомою складовою українського гуманітарного простору й важливою частиною національно-патріотичного виховання громадян Української держави, тому під час повномасштабної рашистської агресії досліджувана проблематика осягнення особистості фундатора сучасного українознавства й засновника НДІУ потребує подальшого комплексного й всебічного опрацювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш, С., Погрібний, А., Пасемко, І., Федоренко, Є. ... Та долю іншу він обрав – душі неспокій! *Наука самопізнання народу*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 70-річчя Петра Кононенка / упорядник і науковий редактор Л. К. Токар. Київ, 2002. С. 47–52.

2. *Великий українець і українознавець*. (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка). Науково-педагогічний нарис (за ред. проф. П. І. Сікорського). Львів, 2011. 88 с.

3. Вибрана бібліографія праць Петра Кононенка. Укладачі: Фігурний Ю., Безсмертна Н. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упорядник, відповідальний редактор Ю. Фігурний; організаційний секретар, упорядник 1, 4, 5 розділів О. Сцібан. Київ, 2021. С. 74–87.

4. Газізова, О. Освіта як науково-практичний простір формування українознавчої концепції Петра Кононенка. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Київ, 2021. С. 55–60.

5. Гришканич, Д. Я – Слово – Є Світ... *Великий українець і українознавець*. (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка). Науково-педагогічний нарис (за ред. проф. П. І. Сікорського). Львів, 2011. С. 46

6. Дзюбинська, Л. «Любов виникає з любові...». *Великий українець і українознавець*. (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка). Науково-педагогічний нарис (за ред. проф. П. І. Сікорського). Львів, 2011. С. 47.

7. Записано Ю. Фігурним 25 травня 2021 р. від П. Кононенка (1931–2024), який мешкав у м. Києві.

8. Іванчук, З. «Ну що б, здавалося, слова?...». *Великий українець і українознавець*. (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка). Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 48.

9. Інформаційно-аналітичний бюлетень ХХ ювілейної Міжнародної конференції «Українознавство та всесвітня історія: теоретико-методологічні засади наукових парадигм» (25–26 жовтня 2011 р., м. Київ, ННДІУВІ). Київ, 2012. Р. 296 с.

10. Істоміна Н. Бібліографічний покажчик (2005–2010 рр.) друкованих праць директора Національного науково-дослідного інституту українознавства проф., акад. Кононенка П.П. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка / автор-упорядник, відповідальний редактор, автор передмови Фігурний Ю. С. Київ, 2011. С. 19–23.

11. Істоміна, Н. Передмова до інтерв'ю. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 4.

12. Істоміна, Н.М. *Бюлетень Міжнародного конкурсу з українознавства*. Випуск І. Київ, 2007. 44 с.

13. Калакура, Я. *Генератор сучасного українознавства*. Ювілейний збірник українознавства. Київ, 1996. С. 47–54.

14. Калакура, Я. Концептуалізація українознавства як інтегрованої системи наукових знань про Україну та українство. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Київ, 2021. С. 46–54.

15. Калакура, Я. Особистість українознавця. *Наука самопізнання народу*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 70-річчя Петра Кононенка. Київ, 2002. С. 64–69.

16. Калакура, Я. Створено розумом і серцем. У книзі: Кононенко П. П. *Українознавство – наука любові, етики, життєтворчості*: збірник наукових праць. Львів, 2006. С. 4–8.

17. Конєва, Я. Особисто причетний. *Наука самопізнання народу*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 70-річчя Петра Кононенка. Київ, 2002. С. 43–47.

18. Кононенко, П. П. «Свою Україну любить...». Київ, 1996. 224 с.

19. Кононенко, П. П. *Українознавство*: навчальний посібник. Київ, 1994. 320 с.

20. Кононенко, П. П. *Українознавство*: підручник. Київ, 1996. 384 с.

21. Кононенко, П. *Українці у світовій цивілізації і культурі. Історичний феномен Степана Бандери*. Тернопіль, 2016. 416 с.

22. Кононенко, П., Кононенко, Т. *Україна у нас одна*. Київ, 2012. 336 с.

23. Кононенко, П., Кононенко, Т. *Україна у нас одна*: у трьох книгах. Книга 2. ХХІ століття: проблеми методології і шляхи їх розв'язання. Київ, 2012. 280 с.

24. Кононенко, П., Кононенко, Т. *Україна у нас одна*: у трьох книгах. Книга 3. Київ, 2014. 664 с.

25. Кононенко, П. П. *Національна ідея, нація, націоналізм*. Монографія. Київ, 2005. 358 с.

26. Кононенко, П. П. *Проблеми гуманізму в українській літературі на сучасному етапі*: автореферат дисертації на

соискание ученой степени доктора филологических наук. Специальность: 10.642 – литература народов СССР (Украинская литература). Киев, 1971. 48 с.

27. Кононенко, П. П. *Сто літ – сто довіг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння*. Том I. Київ – Харків, 2021. 752 с.

28. Кононенко, П. П. *Сто літ – сто довіг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння*. Том II. Київ – Харків, 2021. 752 с.

29. Кононенко, П. П. *Сто літ – сто довіг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння*. Том III. Київ – Харків, 2021. 732 с.

30. Кононенко, П. П. *Сто літ – сто довіг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння*. Том IV. Київ – Харків, 2021. 630 с.

31. Кононенко, П. П. *Сто літ – сто довіг... Україна та українознавство: зародження – розстріли – воскресіння*. Том V. Київ – Харків, 2023. 784 с.

32. Кононенко, П. П. *Українознавство III тисячоліття*. *Українознавство*. 2001. Ч 1. С. 5 – 12.

33. Кононенко, П. П. *Українознавство*: підручник для вищих навчальних закладів. Київ, 2006. 872 с.

34. Кононенко, П. П. *Українська національна ідея: проблема методології*. Київ, 2008. 152 с.

35. Кононенко, П. П., Кононенко, Т. П. *Освіта ХХІ століття: філософія родинності*. Київ, 2001. 240 с.

36. Кононенко, П. П., Кононенко, Т. П. *Українознавство ХХІ століття: проблеми методології і шляхи їх розв'язання*. Київ, 2008. 40 с.

37. Кононенко, П. П., Кононенко, Т. П. *Українська освіта у світовому просторі*. Київ, 2007. 592 с.

38. Кононенко, П. П., Кононенко, Т. П. *Український етнос: генеза і перспективи*. Обухів, 2003. 520 с.

39. Кононенко, П. П., Кононенко, Т. П.

Феномен української мови. Генеза, проблеми, перспективи. Історична місія. Київ, 1999. 168 с.

40. Кононенко, П.П., Пономаренко, А.Ю. *Українознавство: конспект лекцій*. Київ, 2005. 392 с

41. Коротя-Ковальська, В. Вітальне слово. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 22–24.

42. Кухар, В. Вагомий внесок Петра Кононенка як головного редактора журналу «Українознавство» у поступальний розвиток Суверенної України та вітчизняного етнонаціодержавотворення. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 105–107.

43. Лебедева (Шакурова), О. Проблема походження українського етносу в українознавчому дослідженні Петра Кононенка і Тараса Кононенка «Український етнос: генеза і перспективи». *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 107–109.

44. Лопушанська, Г. Свято моєї душі. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С.42–43.

45. Мінченко, Т. Віддаємо «пальму» першості славетному нащадку благословенної Чернігівщини – українотворцю Петру Кононенку. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С.73–76.

46. Мушкетик, Ю. Він з тих, з ким би я пішов у розвідку. *Наука самопізнання народу*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 70-річчя Петра Кононенка. Київ, 2002. С. 52–53.

47. *Наука самопізнання народу*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 70-річчя Петра Кононенка / упорядник і

науковий редактор Л. К. Токар. Київ, 2002. 192 с.

48. *Науково-дослідний інститут українознавства*. Довідник до 10-річчя діяльності. Київ, 2002. 160 с.

49. Нисевич, І. Світоч української духовності. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 44–45.

50. Новосад, С. Вітальне слово. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С.70–71.

51. Особова справа працівників, звільнених у 2013 р. Кононенко Петро Петрович. Фонд № 1. Опис № 1. Справа № 100. На 282 аркушах. Зберігати постійно. ННДІУ та всевітньої історії. Міністерство освіти, науки та молоді і спорту.

52. Отрошко, Л. Слава Стецько та Петро Кононенко – дві символічні постаті однієї епохи. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Київ, 2021. С. 60–73.

53. Пасемко, І. Петро Кононенко – перший лауреат премії імені Гердера в Україні. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 36–41.

54. Сікорський, П. Великий українець і українознавець. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 14–21.

55. Фігурний, Ю. Доктрина «русского мира» як політична ідеологія агресії Росії проти України. *Українознавство*. 2021. № 4 (81). С. 72–88.

56. Фігурний, Ю. Петро Кононенко – творець сучасного українознавства (До 90-річчя з дня народження). *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Київ, 2021. С. 35–46.

57. Фігурний, Ю. С. Внесок Петра Кононенка у розвиток українознавства у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. *Українознавчі рефлексії сучасних соціокультурних процесів*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 190-й річниці відкриття Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, 24 жовтня 2024 р.). Київ, 2024. С. 71–75.

58. Фігурний, Ю. С. Науково-дослідний інститут українознавства: зародження, становлення, розвиток, сьогодення. *Українознавство*. 2024. Вип. 1. С. 174–193.

59. Фігурний, Ю. Фахові дослідження етнологами ННДІУ нагальних українознавчих проблем під керівництвом Петра Кононенка. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 148–150.

60. Фігурний, Ю. С., Ярошинський, О. Б. *Науковий доробок професора П. П. Кононенка на ниві українознавства (2000–2006 рр.)*. Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. Київ, 2006. Т. XI. С. 36–51.

61. Фігурний, Ю. С., Ярошинський, О. Б. *Світочі українознавства*. Монографія. Київ, 2008. 146 с.

62. *Фундатор модерного українознавства-українолюбства*. Збірник на пошану Петра Кононенка з нагоди 90-річчя. Автор-упорядник, відповідальний редактор Ю. Фігурний; організаційний секретар, упорядник 1, 4, 5 розділів О. Сцібан. Київ, 2021. 266 с.

63. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка / Автор-упорядник, відповідальний редактор, автор передмови Фігурний Ю. С. Київ, 2011. 200 с.

64. Хоменко, О. Аксіоматика неперебутнього. *Наука самопізнання народу*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 70-річчя Петра Кононенка. Київ, 2002. С. 53–61.

65. Хоменко, О. Фундатор сучасного українознавства. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 25–35.

66. Шакурова, О. Проблема походження українського народу у працях П. Кононенка, В. Крисаченка та В. Балушка. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 165–167.

67. Шкрібляк, П., Зеленчук, І. Ювілей 80-річчя від дня народження сіваца українознавства Петра Кононенка. *Великий українець і українознавець (До 80-річчя від дня народження П. П. Кононенка)*. Науково-педагогічний нарис. Львів, 2011. С. 61–65.

68. Шостак, М. Утворення Києво-Руської Держави в працях співробітників науково-дослідного інституту українознавства МОН України. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 169–173.

69. Ярошинський, О. Журналу «Українознавство» – 10 років! *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 183–184.

70. Ярошинський, О. Теоретичні розробки вчених Науково-дослідного інституту українознавства з проблем розвитку українознавчої науки та їх практична цінність: хроніка 2008 року. *Фундатор сучасного українознавства*. Збірник матеріалів і наукових праць. На пошану 80-річчя Петра Кононенка. Київ, 2011. С. 173–183.

REFERENCES

1. Barabash, S., Pohribnyi, A., Pasemko I., Fedorenko E. (2002). ... But he Chose a Different Fate – Restlessness for the Soul! *The Science of Self-Knowledge of the People*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 70th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 47–52. [in Ukr.]

2. Sikorskyi, P., ed. (2011). *The Great*

- Ukrainian and Ukrainian Studies Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko). Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, 88 p. [in Ukr.]*
3. Fihurnyi, Yu., ed., Bezsmertna, N., comp., Stsiban, O., comp. (2021). Selected Bibliography of the Works of Petro Kononenko. *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving. A Collection in Honor of Petro Kononenko on the Occasion of his 90th Anniversary*. Kyiv, pp. 74–87. [in Ukr.]
 4. Hazizova, O. Education as a Scientific and Practical Space for the Formation of the Ukrainian Concept of Petro Kononenko. *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. Collection in Honor of Petro Kononenko on the Occasion of his 90th Anniversary. pp. 55–60. [in Ukr.]
 5. Hryshkanych, D. (2011). I am the Word – There is the World... *Great Ukrainian and Ukrainian Studies Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, 46 p. [in Ukr.]
 6. Dziubynska, L. (2011). “Love Arises from Love...”. *The Great Ukrainian and Ukrainian Studies Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, 47 p. [in Ukr.]
 7. Recorded by Y. Fihurnyi on May 25, 2021 from P. Kononenko (1931–2024), who Lived in Kyiv. [in Ukr.]
 8. Ivanchuk, Z. (2011). “Well, What if, it Seemed Like Words?...”. *The Great Ukrainian and Ukrainian Studies Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, 48 p. [in Ukr.]
 9. Fihurnyi, Yu., comp. (2012). Information and Analytical Bulletin of the 20th Anniversary International Conference “*Ukrainian Studies and World History: Theoretical and Methodological Foundations of Scientific Paradigms*” (October 25–26, 2011, Kyiv, NDIUVI). Kyiv, 296 p. [in Ukr.]
 10. Istomina, N. (2011). Bibliographic Index (2005–2010) of Printed Works of the Director of the National Research Institute of Ukrainian Studies, prof., academician Kononenko P. P. *Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 19–23. [in Ukr.]
 11. Istomina, N. (2011). Preface to the Interview. *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, 4 p. [in Ukr.]
 12. Istomina, N. (2007). *Bulletin of the International Competition in Ukrainian Studies*. Issue I, Kyiv, 44 p. [in Ukr.]
 13. Kalakura, Ya. (1996). *Generator of Modern Ukrainian Studies*. Anniversary Collection of Ukrainian Studies. Kyiv, pp. 47–54. [in Ukr.]
 14. Kalakura, Ya. (2021). Conceptualization of Ukrainian Studies as an Integrated System of Scientific Knowledge about Ukraine and Ukrainians. *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. Collection in Honor of Petro Kononenko on the Occasion of his 90th Anniversary. Kyiv, pp. 46–54. [in Ukr.]
 15. Kalakura Ya. (2002). The Personality of a Ukrainian Scholar. *The Science of Self-Knowledge of the People*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 70th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 64–69. [in Ukr.]
 16. Kalakura, Ya. (2006). Created by the Mind and Heart. In the Book: Kononenko P. P. *Ukrainian Studies – the Science of Love, Ethics, and Life Creation*: Collection of Scientific Works. Lviv, pp. 4–8. [in Ukr.]
 17. Konieva, Ya. (2002). Personally Involved. *The Science of Self-Knowledge of the People*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 70th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 43–47. [in Ukr.]
 18. Kononenko, P. (1996). “*Love your Ukraine...*”. Kyiv, 224 p. [in Ukr.]
 19. Kononenko, P. (1994). *Ukrainian Studies: Textbook*. Kyiv, 320 p. [in Ukr.]
 20. Kononenko, P. (1996). *Ukrainian Studies: Textbook*. Kyiv, 384 p. [in Ukr.]
 21. Kononenko, P. (2016). *Ukrainians in*

World Civilization and Culture. The Historical Phenomenon of Stepan Bandera. Ternopil, 416 p. [in Ukr.]

22. Kononenko, P., Kononenko, T. (2012). *We Have Only One Ukraine.* Kyiv, 336 p. [in Ukr.]

23. Kononenko, P., Kononenko, T. (2012). *We Have Only One Ukraine: in Three Books. Book 2. The 21st Century: Problems of Methodology and Ways of their Solution.* Kyiv, 280 p. [in Ukr.]

24. Kononenko, P., Kononenko, T. (2014). *We Have Only One Ukraine: in Three Books. Book 3.* Kyiv, 664 p. [in Ukr.]

25. Kononenko, P. (2005). *National Idea, Nation, Nationalism.* A Monograph. Kyiv, 358 p. [in Ukr.]

26. Kononenko, P. (1971). *Problems of Humanism in Ukrainian Literature at the Present Stage.* [An abstract of thesis for Candidate of Sciences degree in Philology, specialty 10.642 - literature of the peoples of the USSR (Ukrainian literature)]. Kyiv, 48 p. [in Ukr.]

27. Kononenko, P. (2021). *One Hundred Years – One Hundred Roads... Ukraine and Ukrainian Studies: Origin – Executions – Resurrection.* Volume I. Kyiv – Kharkiv, 752 p. [in Ukr.]

28. Kononenko, P. (2021). *One Hundred Years – One Hundred Roads... Ukraine and Ukrainian Studies: Origin – Executions – Resurrection.* Volume II. Kyiv – Kharkiv, 752 p. [in Ukr.]

29. Kononenko, P. (2021). *One Hundred Years – One Hundred Roads... Ukraine and Ukrainian Studies: Origin – Executions – Resurrection.* Volume III. Kyiv – Kharkiv, 732 p. [in Ukr.]

30. Kononenko, P. (2021). *One Hundred Years – One Hundred Roads... Ukraine and Ukrainian Studies: Origin – Executions – Resurrection.* Volume IV. Kyiv – Kharkiv, 630 p. [in Ukr.]

31. Kononenko, P. (2023). *One Hundred Years – One Hundred Roads... Ukraine and Ukrainian Studies: Origin – Executions – Resurrection.* Volume V. Kyiv – Kharkiv, 784 p. [in Ukr.]

32. Kononenko, P. (2001). Ukrainian Studies of the III Millennium. *Ukrainian Studies.* Part 1, pp. 5 – 12. [in Ukr.]

33. Kononenko, P. (2006). *Ukrainian Studies: A Textbook for Higher Educational Institutions.* Kyiv, 872 p. [in Ukr.]

34. Kononenko, P. (2008). *Ukrainian National Idea: The Problem of Methodology.* Kyiv, 152 p. [in Ukr.]

35. Kononenko, P., Kononenko, T. (2001). *Education of the 21st Century: Philosophy of Kinship.* Kyiv, 240 p. [in Ukr.]

36. Kononenko, P., Kononenko, T. (2008). *Ukrainian Studies of the 21st Century: Problems of Methodology and Ways to Solve Them.* Kyiv, 40 p. [in Ukr.]

37. Kononenko, P., Kononenko, T. (2007). *Ukrainian Education in the World Space.* Kyiv, 592 p. [in Ukr.]

38. Kononenko, P., Kononenko, T. (2003). *Ukrainian Ethnos: Genesis and Prospects.* Obukhiv, 520 p. [in Ukr.]

39. Kononenko, P., Kononenko, T. (1999). *The Phenomenon of the Ukrainian Language. Genesis, Problems, Prospects. Historical Mission.* Kyiv, 168 p. [in Ukr.]

40. Kononenko, P., Ponomarenko, A. (2005). *Ukrainian Studies: Lecture Notes.* Kyiv, 392 p. [in Ukr.]

41. Korotia-Kovalska, V. (2011). Opening Remarks. *Great Ukrainian and Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko).* Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp.22–24. [in Ukr.]

42. Kukhar, V. (2011). Significant Contribution of Petro Kononenko as Editor-in-Chief of the Journal "Ukrainian Studies" to the PROGRESSIVE development of Sovereign Ukraine and National Ethno-Nation State Formation. *The Founder of modern Ukrainian Studies.* Collection of Materials and Scientific Works. In honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 105–107. [in Ukr.]

43. Lebedieva (Shakurova), O. (2011). The Problem of the Origin of the Ukrainian Ethnos in the Ukrainian Studies of Petro Kononenko and Taras Kononenko "Ukrainian Ethnos:

- Genesis and Prospects”. *The Founder of Modern Ukrainian Studies*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 107–109. [in Ukr.]
44. Lopushanska, H. The Feast of My Soul. *The Great Ukrainian and a Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp.42–43. [in Ukr.]
45. Minchenko, T. (2011). We Give the “Palm” of Excellence to the Glorious Descendant of the Blessed Chernihiv Region – the Creator of Ukraine Petro Kononenko. *The Great Ukrainian and a Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp. 73–76. [in Ukr.]
46. Mushketyk, Y. (2002). He is one of Those with Whom I Would go on Reconnaissance. *The Science of People’s Self-Knowledge*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 70th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 52–53. [in Ukr.]
47. *The Science of Self-Knowledge of the People*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 70th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, 192 p. [in Ukr.]
48. *Research Institute of Ukrainian Studies*. (2002). Handbook for the 10th Anniversary of its Activity. Kyiv, 160 p. [in Ukr.]
49. Nysevyeh, I. (2011). Svitoch of Ukrainian Spirituality. *The Great Ukrainian and Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp.44–45. [in Ukr.]
50. Novosad, S. (2011). Opening Remarks. *The Great Ukrainian and Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp.70–71. [in Ukr.]
51. *Personal File of Employees Dismissed in 2013 Kononenko Petro Petrovych*. Fund No. 1. Description No. 1. File No. 100. On 282 sheets. Keep Permanently. NRIUS and World History. Ministry of Education, Science, Youth and Sports. [in Ukr.]
52. Otroshko, L. (2021). Slava Stetsko and Petro Kononenko – Two Symbolic Figures of the Same Era. *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. Collection in Honor of Petro Kononenko on the Occasion of his 90th Anniversary. Kyiv, pp. 60–73. [in Ukr.]
53. Pasemko, I. (2011). Petro Kononenko – the First Laureate of the Herder Prize in Ukraine. *The Great Ukrainian and a Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp.36–41. [in Ukr.]
54. Sikorskyi, P. (2011). A great Ukrainian and a Ukrainian scholar. *The Great Ukrainian and a Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp.14–21. [in Ukr.]
55. Fihurnyi, Y. (2021). The Doctrine of the “Russian World” as a Political Ideology of Russia’s Aggression against Ukraine. *Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies)*, No. 4 (81), pp. 72–88. [in Ukr.]
56. Fihurnyi, Yu. (2021). Petro Kononenko – the Creator of Modern Ukrainian Studies (To the 90th Anniversary of his Birth). *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. Collection in Honor of Petro Kononenko on the Occasion of his 90th Anniversary. Kyiv, pp. 35–46. [in Ukr.]
57. Fihurnyi, Yu. (2024). Petro Kononenko’s Contribution to the Development of Ukrainian Studies at the Taras Shevchenko National University of Kyiv. *Ukrainian Studies Reflections on Modern Socio-Cultural Processes: Materials of the International Scientific and Practical Conference Dedicated to the 190th Anniversary of the Opening of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, October 24, 2024)*. Kyiv: Research Institute of Ukrainian Studies, Taras Shevchenko National University of Kyiv, pp. 71–75. [in Ukr.]
58. Fihurnyi, Yu. (2024). Research Institute of Ukrainian Studies: Origin, Formation, Development, Present. *Ukrainoznavstvo (Ukrainian Studies)*. Issue 1. pp. 174–193. [in Ukr.]
59. Fihurnyi, Yu. (2011). Professional Studies by Ethnologists of NRIUS of Urgent Ukrainian Studies Problems under the Leadership

of Petro Kononenko. *The Founder of Modern Ukrainian Studies*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 148–150. [in Ukr.]

60. Fihurnyi, Yu., Yaroshynskyi, O. (2006). *Scientific Achievements of Professor P. P. Kononenko in the Field of Ukrainian Studies (2000–2006)*. Collection of Scientific Works of the Research Institute of Ukrainian Studies. Kyiv, pp. 36–51. [in Ukr.]

61. Fihurnyi, Yu., Yaroshynskyi, O. (2008). *Lights of Ukrainian Studies*. A Monograph. Kyiv, 146 p. [in Ukr.]

62. *The Founder of Modern Ukrainian Studies and Ukraine Loving*. Collection in Honor of Petro Kononenko on the Occasion of his 90th Anniversary. Kyiv, 266 p. [in Ukr.]

63. Fihurnyi, Yu., ed. (2011). *Founder of Modern Ukrainian Studies. Collection of Materials and Scientific Works*. In Honor of Petro Kononenko's 80th Anniversary. 200 p. [in Ukr.]

64. Khomenko, O. (2002). Axiomatics of the Eternal. *The Science of People's Self-Knowledge*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of Petro Kononenko's 70th. Kyiv, pp. 53–61. [in Ukr.]

65. Khomenko, O. (2011). The Founder of Modern Ukrainian Studies. *The Great Ukrainian and Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp. 25–35. [in Ukr.]

66. Shakurova, O. (2011). The Problem of the Origin of the Ukrainian People in the Works of P. Kononenko, V. Krysachenko and

V. Balushko. *The Founder of Modern Ukrainian Studies*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 165–167. [in Ukr.]

67. Shkribliak, P., Zelenchuk, I. (2011). The 80th Anniversary of the Birth of the Sower of Ukrainian Studies Petro Kononenko. *The Great Ukrainian and Ukrainian Scholar. (To the 80th Anniversary of the Birth of P. P. Kononenko)*. Scientific and Pedagogical Essay. Lviv, pp. 61–65. [in Ukr.]

68. Shostak, M. (2011). The Formation of the Kievan Rus' State in the Works of Employees of the Research Institute of Ukrainian Studies of the Ministry of Education and Science of Ukraine. *The Founder of Modern Ukrainian Studies*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 169–173. [in Ukr.]

69. Yaroshynskyi, O. (2011). The journal "Ukrainian Studies" - 10 years! *The Founder of Modern Ukrainian Studies*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 183–184. [in Ukr.]

70. Yaroshynskyi, O. (2011). Theoretical Developments of Scientists of the Research Institute of Ukrainian Studies on the problems of Ukrainian Studies Development and their Practical Value: a Chronicle of 2008. *The Founder of Modern Ukrainian Studies*. Collection of Materials and Scientific Works. In Honor of the 80th Anniversary of Petro Kononenko. Kyiv, pp. 173–183. [in Ukr.]

Summary

LIFE PATH AND ACHIEVEMENTS OF PETRO KONONENKO -THE FOUNDER OF MODERN UKRAINIAN STUDIES

Yurii FIHURNYI

orcid.org/0000-0002-6463-0920

Candidate of Historical Sciences, senior research fellow
of RIUS of Taras Shevchenko National University of Kyiv
email: ukr.etnolog_fus@ukr.net

The relevance of the research. Analyzing the significant contribution of P. Kononenko to the formation of the practical and theoretical foundations of modern Ukrainian studies, we try to understand how Ukrainian studies as an integrative science (a complex system of scientific knowledge) about Ukraine, Ukrainians, and world Ukrainianism in space and time has the ability to counteract Russia's aggressive policy against Ukraine, in particular the "Russian world", to actualize the national-patriotic education of Ukrainian citizens, to promote the progressive development of modern Ukrainian society, the creation of a Ukrainian political nation, and the development of the Ukrainian Independent United State.

The **purpose** of the study is to understand the formation of P. Kononenko personality, his creation of a modern interdisciplinary science, an academic discipline, and the establishment of a research institution – the Institute of Ukrainian Studies.

Conclusions. Thus, the state of the researched issues and the source base of the study are characterized; the main stages of the life and scientific and educational activities of P. Kononenko are analyzed; the development of Ukrainian studies in the 20th century is concisely outlined; the vicissitudes of the formation of modern Ukrainian studies, the formation and functioning of the Ukrainian studies institution and the important role of P. Kononenko in these processes are revealed; the significant potential of integrative Ukrainian studies in countering the "Russian world" and strengthening the national-patriotic education of Ukrainian citizens is shown. It is revealed that the life path, outstanding achievements of P. Kononenko in the educational, scientific, artistic, organizational and educational spheres are an important part of the national-patriotic education of citizens of the Ukrainian state, therefore, during the full-scale Russian aggression, the issue of understanding the personality of the founder of modern Ukrainian studies and the founder of the RIUS requires further comprehensive study.

Keywords: Ukraine, Ukrainians, P. Kononenko, Ukrainian studies, national and patriotic education, Russian-Ukrainian war.